

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 35

Fylke: Rogaland

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Bjerkreim

Emne: Ælbrygging

Bygdelag: Frøsdalen og Nedre
bygda

Oppskr. av: Jørgen Skjervevand

Gard:

(adresse): Vikera

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
Ola Vassbø, Frøsdalen over 80 år i 1935, bonde.

Anna Skjervevand, Heltland i Bjerkreim f. 1871.

SVAR

Ælbrygging.

A.

1-2. Kring 1880 vart det heilt slutt med
i byggja öl. Gamle folk kan minnest
dei har sett ölbygging.

3. Grunnen til at det vart slutt kan
vera fleire årsaker. Ei tid vart det vis
i reisa til byane og kjøpa heim jula-
brennevin. Så slapp dei i byggja dei som
gjorde det. Andre vart med i haugianarar
eller kom med i andre religiøse vekkingar
og då slutta dei i byggja. Kring 1870
virka kloster i Bjerkreim, og det vart stifta
eit fræhaldslag som nok gjorde sin verknad.

4. Dei byggde av kom og aldri av noko anna.

B. Den gamle heimebygginga.

7. Det var mannen i huset som byggde.

9. Alle mann på same garden byggde
til jul i hop. Ein mann byggde for alle
til alle eit år, Neste år vart det neste
mann til i byggja. Såvis gjekk bygg-
ginga på omgang til dei alle.

10. Dei bygde til jøl, til slatten, til brüdläng og for lenger tid ridan au til gravöl. Det seiast at liket låg mange gonger alt for lenge heime medan dei venta på at ølet skulle verta ferdig. Ein sa gravöl til kring 1900.

12. Som regel hadde dei øl ståande, og når det kom framande, tappa dei øl i ølbollen og ~~og~~ bænd det fram.

13-14 Dei kjøpte ikkje malt, men laga det sjølv av eige ræg.

16-17. Dei fyllte ei fjaringskanna i kvar sekke, batt for eit band langt opp og let det liggja i bekken ei natt. Då sũka det opp til det duble.

18-19. Så brüdde dei det utover loftsgolvet i eit lag så tjũkt at det nådde frå fingertüppane til toppen slik:

20. Så brüdde dei så sekker og ũkle oppå.

21. Så låg det der og vaks saman med røter til malt. Det skulle liggja slik, til at det tok til å vaxa = gro med spirer.

28. Så reiv dei det sund med nevene og la det på høro, ein rane kring omnen oppå med ein kvetel (=ulltoppe) oppå. Oppå den kvetelen la dei maltet. Så hengde dei kvitler rundt omnen så varmen skulle ströyma opp under høro. Dei kũnne au tũrka maltet i sola. Då vart ølet så lyst på liten. Til tũrre maltet var til sterkare vart ølet.

31. Då det var tũrt, grytja dei det, det var at dei grasmol det på kvema.

G. Brygging.

38. Så hadde dei det oppi rostakjeret, og slo kokende vatn på og breidde ut ikkje over.

40-41. Tappekranen kalte dei spirkranen eller pirkranen. Han stod nede på kjeret, for ikkje maltet skulle fylgja med ut då dei tapte, så dei ein halvdott for holet inni.

42-44. Noko slags loy kjemmer me ikkje til.

52. Det dei tapte or rostakjeret kalla dei verkje.

54. Han skulle vera søt på smaken.

55. Verkjen hadde dei oppi gongkjeret.

56. Den fyrste verkjen dei tapte or var best. Resten let dei stå til reinare, og då det var ferdig öl hette det lettöl.

59. Maltet som var att i rostakjeret kalla dei drävä og det var bruka til krötermat.

F. Gjering.

64. Då verkjen skulle gjeras, kasta dei kveigjestokken oppå. Det var nokre holer i han dei hadde fylt med bær. Det var vel gras på botnen av ei omor öltonna. Me veit ikkje om dei brukte jar. Så tok det til å gä kring kviehestokken og snart var alt i kok. Så hadde dei hümleknäppar oppi. Hümlene vaks vilt. Ville dei ha ölet riktig sterkt, hadde dei tobakk oppi.

68. Det som sig til botnen kalla dei bær.

73. Då ölet var ferdig hadde dei på kaggur eller på öltonner.

75. Og så skulle folke i huset få smaka ölet.

79. Gramane på garden kom au og fekk smaka av ölollen. Kom det framande vart dei bydde öl, og det var nok dei som kom bere for

ei få drikkja. Dei smikte etter öl, sa folk.

82. Fltónna hadde dei ståande i kjellaren
så ikkje ölet skulle surna.

9. Meininger og Trier.

84-85. Ölet skulle vera så sterkt at det "tok
i hove" og det var ei skam dersom dei ikkje
fekk ölet sterkt.

95. Me høyr segner om at dei slo öl på
tinte for eit par hundre år sidan. På
Fletland er eit lite berg som heiter Meberget.
Det heiter ölberget. I det berget bur Me-
gubben. Oppå berget har det ~~lege~~ vore ei
kjempegrov (gravhög). Kanskje har folk i si
tid slige öl på grava - der Me-gubben levde.

V Julaften ~~sk~~ skvetta dei verkje i alle 4
krar i stova.

V Ei gamal tru: Når ein fng ser ned i
gongkjeret, med ölet gäv, slutta det med
ein gong i gå.

H. Mjöd

99-103

Me kjenner ingen ting til at dei har
laga til mjöd. Men honningen me finn i
humleböle kallar me den dag i dag hümle-
mjö. Det syner vel at mjöd var kjend i
eldre tid.

Ordtike: Tönna og hekte er av same slekta.

Det lager seg for ein truen drikker.

"Kver sin hog (hög)", sa öltapparen. Han
tapte öl medan dei andre slost.

Sitt opp på
egit kort
Tillegg.